

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Професійний психологічний відбір у ризиконебезпечних професіях»

професійний відбірковий освітній компонент
за освітньо-професійною програмою «Екстремальна та кризова психологія»
підготовки за другим (магістерським) рівнем вищої освіти
у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 053 «Психологія»

Рекомендовано кафедрою психології
діяльності в особливих умовах на 2021-
2022 навчальний рік. Протокол від
«__» _____ 20__ року
№ _____

Силабус розроблений відповідно до Робочої програми навчальної дисципліни
«Професійний психологічний відбір у ризиконебезпечних професіях»

2021 рік

Загальна інформація про дисципліну

Анотація дисципліни

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Професійний психологічний відбір у ризиконебезпечних професіях» є особливості і вимоги до професії майбутнього фахівця ДСНС України та його професійно важливих якостей. Оволодіння слухачами сучасними прийомами та методами діагностики придатності до певного виду професійної діяльності персоналу ДСНС України та проведення психологічного аналізу професійної діяльності за відповідними спеціальностями.

Навчальна дисципліна «Професійний психологічний відбір у ризиконебезпечних професіях» спрямована на засвоєння та опанування теоретичних, організаційно-методичних проблем та практичних задач професійного психологічного відбору, в яких показано технологію визначення і обґрунтування системи діагностики і прогнозування (методики, показники, критерії), що дозволяє поетапно проводити оцінку придатності до діяльності за групами ризиконебезпечних професій і забезпечення на цій основі формування у здобувачів вищої освіти готовності до майбутньої професійної діяльності.

Інформація про науково-педагогічного працівника

Загальна інформація	Гура Світлана Олександрівна викладач кафедри психології діяльності в особливих умовах соціально-психологічного факультету, кандидат педагогічних наук,
Контактна інформація	м. Харків, вул. Чернишевська, 94, кабінет № 434. Робочий номер телефону – 707-34-74.
E-mail	gura.svetlana85@gmail.com
Наукові інтереси	Процеси адаптації особистості до навчання та професійної діяльності... Психологічна безпека особистості. Віктимність в професійній діяльності.

Професійні здібності	<p>Професійні знання в сфері психології праці та інженерної психології.</p> <p>Знання уміння та навички в травмотерапії, та травмуючих ситуаціях.</p> <p>Знання технології роботи з персоналом.</p> <p>Здібності академічні та дидактичні, комунікативні, організаторські, сугестивні.</p>
Наукова діяльність за освітнім компонентом	<ol style="list-style-type: none"> 1. «Гендерні особливості комунікативних компетенцій у курсантів НУЦЗУ» Зб. наук. Праць: «Проблеми екстремальної та кризової психології» вип. 19, Харків, - 2016. С. 23-35 2. Особливості психологічної безпеки освітнього середовища для курсантів в Національному університеті цивільного захисту України м. Харків науковий вісник херсонського державного університету серія «Психологічні науки» № 2 том 3 2017 р. С.137-141 Вісник ХДУ Серія Психологічні науки No.2 том 3 2017 3. «Психологічні особливості віктимної поведінки молодих людей». Зб. наук. Праць: «Проблеми екстремальної та кризової психології» вип. 21, Харків, - 2017 р. С. 4. «Вивчення психологічних особливостей віктимності курсантів НУЦЗУ.» Development and modernization of social sciences: experience of Poland and prospects of Ukraine: Collective monograph. Vol. 1. Lublin: Izdevnieciba “Baltija Publishing”, 2017. С. 155-173 <p>Mariia V. Petrova, Sviltana O. Gura The development of important professional characteristics of the future co-workers of State Emergency Service of Ukraine during their study in higher education institutions. Series of monographs Faculty of Architecture, Civil Engineering and Applied Arts Katowice School of Technology Monograph · 19 The authors bear full responsible for the text, quotations and illustrations. All published papers have been reviewed before publishing. Editors are not responsible for the language used in the papers. Copyright by Wyższa Szkoła Techniczna w Katowicach, 2018. С. 328-340</p>

Час та місце проведення занять з дисципліни

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті Університету (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/timeTable/group>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру щовівторка з 15.00 до 16.00 в кабінеті № 434. В разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

Метою викладання навчальної дисципліни «Професійний психологічний відбір у ризиконебезпечних професіях» є проведення психологічного аналізу професійної діяльності за відповідними спеціальностями ризиконебезпечних професій та оволодіння здобувачами сучасними прийомами та методами діагностики придатності до певного виду професійної діяльності персоналу ДСНС України.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Професійний психологічний відбір у ризиконебезпечних професіях» є: формування у здобувачів професійної компетентності, творчого ставлення до роботи з людьми і психологічної культури; розвиток професійно-важливих якостей; пізнання здобувачами психічних явищ і закономірностей, які зумовлюють придатність особистості до конкретної професії в межах ДСНС України.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти повинні знати: основні проблеми та завдання професійного відбору як галузі психологічної науки; загальнопсихологічні основи професійного відбору на ризиконебезпечні професії; заходи професійно-психологічного відбору в ДСНС України; сучасне розуміння професійної придатності, професійно важливих якостей персоналу у ризиконебезпечних професіях; сутність психологічних проблем професійної діяльності працівників ДСНС України; основні методи діагностики і прогнозування професійної придатності персоналу ризиконебезпечних професій.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти
	очна (денна)
Статус дисципліни	вибіркова професійна
Рік підготовки	1-й
Семестр	2-й
Обсяг дисципліни:	

- в кредитах ЄКТС	5
- кількість модулів	2
- загальна кількість годин	150
Розподіл часу за навчальним планом:	
- лекції (годин)	22
- практичні заняття (годин)	28
- семінарські заняття (годин)	-
- лабораторні заняття (годин)	-
- курсова робота (годин)	-
- інші види занять (годин)	-
- самостійна робота (годин)	100
- індивідуальні завдання (науково-дослідне)	-
- підсумковий контроль	екзамен

Передумови для вивчення дисципліни

Для успішного навчання необхідне опанування навчальними дисциплінами: «Загальна психологія», «Вікова психологія», «Соціальна психологія», «Психодіагностика», «Патологічна та клінічна психологія», «Основи психотерапії», «Екстремальна та кризова психологія», «Психологічний тренінг», «Психологія здоров'я», «Психологія особистості», «Психологія травмуючих ситуацій», «Соціально-психологічний тренінг», «Психологічне консультування».

Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньо-професійної програми «Екстремальна та кризова психологія» вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

1. Досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання: - Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.
 - Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.
 - Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.
 - Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки.

- Презентувати результати власних досліджень усно / письмово для фахівців і нефахівців.

2. Формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

- Здатність бути критичним і самокритичним.
- Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- Здатність працювати в команді.
- Здатність використовувати валідний і над психодіагностичний інструментарій.
- Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження.
- Аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

Програма навчальної дисципліни

Теми навчальної дисципліни:

МОДУЛЬ 1.

Тема 1.1. Професіно-психологічний відбір як галузь психологічної науки. Сучасні проблеми методології професійного психологічного відбору фахівців для ризиконебезпечних професій

Тема 1.2. Основні принципи професійного відбору.

Тема 1.3. Заходи раціональному розподілу кандидатів за певними спеціальностями.

Тема 1.4. Основні принципи обґрунтування й розробки методів професійного психологічного відбору. Професіографічний аналіз діяльності.

Тема 1.5. Психологічний аналіз діяльності та професійні вимоги до персоналу ДСНС України. Вимоги до індивідуально-психологічних якостей фахівців.

Тема 1.6. Методологія психологічного обстеження й організаційні форми його проведення.

МОДУЛЬ 2.

Тема 2.1. Особливості професійно-психологічного відбору персоналу ДСНС України.

Тема 2.2. Психологічні методика, які використовуються з метою відбору.

Тема 2.3. Алгоритм диференційного прогнозування професійної придатності за різними видами професійної діяльності.

Тема 2.4. Цілі і завдання професійного відбору кадрів. Психологічна характеристика методів обстеження професійної придатності персоналу ДСНС України.

Тема 2.5. Категорії профпридатності. Професійний психологічний відбір в професіях екстремального профілю.

Тема 2.6. Професіограми основних екстремальних видів діяльності. Організація та проведення психофізіологічної експертизи персоналу ДСНС України.

Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять:

Назви модулів і тем	Очна (денна) форма навчання					
	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
		лекції	практичні (семінарські) заняття	лабораторні заняття	самостійна робота	модульна контрольна робота
2 - й семестр						
Модуль 1.						
Тема 1.1.	12	2	2		8	
Тема 1.2.	12	2	2		8	
Тема 1.3.	12	2	2		8	
Тема 1.4.	12	2	2		8	
Тема 1.5.	12	2	2		8	
Тема 1.6.	16	2	2		10	2
Разом за модулем 1	76	12	14		50	2
Модуль 2.						
Тема 2.1.	12	2	2		8	
Тема 2.2.	12	2	2		8	
Тема 2.3.	12	2	2		8	
Тема 2.4.	12	2	2		8	
Тема 2.5.	12	2	2		8	
Тема 2.6.	14	-	2		10	2
Разом за модулем 2	74	10	14		50	2

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	1.1. Теоретичні основи професійно-психологічного відбору в ДСНС України.	2
2.	1.2. Основні принципи професійного відбору, які сприяють і забезпечують досягнення основної мети профвідбору – прогнозу, навчання та ефективності надійної і безпечної діяльності спеціалістів.	2
3.	1.3. Заходи, що сприяють раціональному розподілу кандидатів за певними спеціальностями і забезпечують адекватність властивостей особистості фахівців вимогам професійної діяльності.	2
4.	1.4. Основні принципи обґрунтування й розробки методів професійного психологічного відбору. Значимість професіографічного аналізу діяльності, у процесі якого виявляються складові операції, дії й характер їхньої регуляції.	2
5.	1.5. Принципові положення, що визначають методологію психологічного обстеження й організаційні форми його проведення. Зв'язок результатів визначення придатності з іншими формами забезпечення успішності роботи та ефективності професійної діяльності. Формування особистості професіонала, механізмів психічної регуляції.	2
6.	1.6. Характеристика мотиваційних, когнітивних, психомоторних, емоційно-вольових, темпераментальних і характерологічних сфер особистості, що обумовлюють професійну пригодність.	2
7-8	Модульна контрольна робота № 1 та № 2	4
	Разом	16

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	2.1. Професійний психологічний відбір в професіях екстремального профілю. Практичні засади професійнопсихологічного відбору в ДСНС України.	2
2.	2.2. Характеристика принципів комплексного підходу до оцінки рівня професійної придатності та оцінки сукупності професійно важливих якостей особистості за допомогою набору (комплексу, батареї) валідних і надійних методичних прийомів.	2
3.	2.3. Система діагностики і прогнозування (методики, показники, критерії), що дозволяє поетапно проводити оцінку придатності до діяльності за групами ризиконебезпечних професій.	2
4.	2.4. Психологічні методики, які використовуються з метою відбору.	2
5	2.5. Категорії профпридатності. Послідовність розробки критеріїв оцінки профпридатності в інтересах профвідбору.	2
6	2.6. Професіограми основних екстремальних видів діяльності. Комплекс професійно-важливих якостей фахівців екстремальних видів діяльності. Психологічне протипоказання до професії. Організація та прооведення психофізіологічної експертизи персоналу ДСНС України.	2
	Разом	12

Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти

Засоби оцінювання

Оцінювання результатів навчання з дисципліни «Професійний психологічний відбір у ризиконебезпечних професіях» здійснюється за накопичувальною бально-рейтинговою системою, основною метою якої є

регулярна й комплексна оцінка результатів навчальної діяльності та сформованості компетентностей.

Оцінювання рівня освітніх досягнень здобувачів за освітніми компонентами, здійснюється за 100-бальною шкалою, що використовується в НУЦЗ України з переведенням в оцінку за рейтинговою шкалою - ЄКТС та в 4-бальну шкалу.

Таблиця відповідності результатів оцінювання знань з навчальної дисципліни за різними шкалами

За 100-бальною шкалою, що використовується в НУЦЗ України	За рейтинговою шкалою (ЄКТС)	За 4-бальною шкалою
90–100	A	відмінно
80–89	B	добре
65–79	C	
55–64	D	задовільно
50–54	E	
35–49	FX	незадовільно
0–34	F	

Критерії оцінювання

Форми поточного та підсумкового контролю

Комплексна діагностика знань, умінь та навичок здобувачів з кожного освітнього компонента освітньої програми здійснюється на основі результатів проведення поточного і підсумкового контролю знань (екзамен).

Поточний контроль результатів навчання здобувачів вищої освіти проводиться у формі наявності конспекту лекцій, фронтального та індивідуального опитування, виконання письмових завдань, практичних ситуацій, модульної контрольної роботи, індивідуальної самостійної роботи тощо.

Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмного матеріалу, умінь самостійно опрацьовувати тексти, ведення конспекту, проведення методик та оформлення протоколів, здатності публічно, письмово чи в електронному форматі представляти матеріал, засвоєний на заняттях та опрацьований самостійно.

Підсумковий контроль проводиться у формі екзамену. Об'єктом оцінювання знань умінь та навичок здобувачів є програмний матеріал освітнього компонента, засвоєння якого перевіряється під час контролю.

Завданням підсумкового контролю є перевірка глибини засвоєння здобувачем програмного матеріалу освітнього компонента, логіки та взаємозв'язків між окремими його розділами, здатності до творчого використання набутих знань; уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми, що впливає зі змісту освітнього компонента.

Розподіл та накопичення балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни

Види навчальної роботи		Кількість навчальних занять	Максимальний бал за вид навчальної роботи	Загальна максимальна сума балів
I. Поточний контроль				
Модуль № 1	лекції	5	1	5
	семінарські заняття	5	3	15
	практичні заняття*	-	-	-
	модульний контроль*	1	10	10
Разом за модуль № 1				30
Модуль № 2	лекції	5	1	5
	семінарські заняття	-	-	-
	практичні заняття*	5	3	15
	модульний контроль*	1	10	10
Разом за модуль № 2				30
Індивідуальна самостійна робота				10
Разом за поточний контроль				70
II. Підсумковий контроль (екзамен)*				30
Разом за всі види навчальної роботи				100

* – види навчальних занять та контрольні заходи для обов'язкового виконання.

Підсумкова оцінка формується з урахуванням результатів: - поточного контролю роботи здобувача впродовж семестру;

- підсумкового контролю успішності.

Поточний контроль

Поточний контроль здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу), під час роботи на семінарських заняттях та набутих навичок під час виконання завдань практичних робіт.

Робота на лекції передбачає сприйняття та засвоєння теоретичного курсу, а також фіксацію основних його положень (конспектування).

Оцінюється послідовність основних положень лекції, висновків, формулювань, узагальнень; позначання важливих думок, виділення ключових слів, термінів. Перевірка термінів, понять за допомогою словників, довідників з виписуванням тлумачень в зошит. Позначення питань, термінів, матеріалу, які викликають труднощі, пошук відповідей в рекомендованій літературі.

Нарахування балів за роботу на лекціях відбувається шляхом перевірки конспектів лекцій. При тому оцінюється: повнота, охайність і грамотність ведення конспекту. Наявність усіх компонентів роботи на лекції може бути оцінено в 1 бал.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів **на семінарському занятті** (оцінюється в діапазоні від 0 до 3 балів):

3 бали – здобувач вільно володіє усім навчальним матеріалом, орієнтуються в темі та аргументовано висловлює свої думки, наводить приклади;

2 бали – здобувач володіє навчальним матеріалом, але обґрунтування відповіді недостатнє, приклади не наводить, допускає незначні граматичні чи стилістичні помилки;

1 бал – здобувач частково володіє матеріалом та може окреслити лише деякі проблеми теми;

0 балів – здобувач не знає відповіді на поставлені питання або поверхово розкрив лише окремі положення при цьому допустив суттєві помилки.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, логіка викладання, культура мови, емоційність та переконаність, використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на **практичному занятті** (оцінюється в діапазоні від 0 до 3 балів):

3 бали – завдання виконане в повному обсязі, відповідь вірна, наведено аргументацію, використовуються професійні терміни. Граматично і стилістично без помилок оформлений звіт;

2 бали – завдання виконане, але обґрунтування відповіді недостатнє, у звіті допущені незначні граматичні чи стилістичні помилки;

1 бал – завдання виконане частково, у звіті допущені помилки; 0

балів – завдання не виконане або у звіті допущені значні помилки.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки, акуратність оформлення письмової роботи, самостійність виконання.

Модульна контрольна робота є складовою поточного контролю і здійснюється через проведення аудиторної письмової роботи під час проведення останнього семінарського заняття в межах окремого залікового модуля.

Кожен варіант модульної контрольної роботи складається з чотирьох питань. У відповіді на поставленні питання здобувачі вищої освіти повинні відобразити володіння навчальним матеріалом, зокрема, вміння застосовувати його на практиці (у вигляді наведення власних прикладів, розв'язання психологічних ситуацій тощо), оцінювати факти, явища, вільно висловлювати власні думки, самостійно оцінювати різноманітні явища та факти, проявляючи особисту позицію щодо них, вміло використовувати міжпредметні зв'язки.

Критерії оцінювання знань здобувачів **при письмовому виконанні модульних контрольних робіт** (оцінюється в діапазоні від 0 до 10 балів):

10 балів – вірно дані відповіді на чотири питання з дотриманням всіх вимог до виконання;

8-9 балів – в цілому розкриті чотири питання, але недостатньо обґрунтуванні відповіді, допущені незначні помилки;

6-7 балів – дані відповіді на три питання; 4-

5 балів – дані відповіді на два питання 1-3

бали – дано відповідь на одне питання; 0

балів – відповідь відсутня.

Перелік питань до модульного контролю №1.

1. Професіно-психологічний відбір як галузь психологічної науки.
Сучасні проблеми методології професійного психологічного відбору
2. фахівців для ризиконебезпечних професій.
3. Теоретичні основи професійно-психологічного відбору в ДСНС України.
4. Основні принципи професійного відбору.
5. Комплекс заходів, що сприяють раціональному розподілу кандидатів за певними спеціальностями і забезпечують адекватність властивостей особистості фахівців вимогам професійної діяльності.
6. Основні принципи обґрунтування й розробки методів професійного психологічного відбору.
7. Значимість професіографічного аналізу діяльності.
8. Психологічний аналіз діяльності та професійні вимоги до персоналу ДСНС України.
9. Вимоги до індивідуально-психологічних якостей фахівців.
10. Положення, що визначають методологію психологічного обстеження й організаційні форми його проведення.
11. Характеристика мотиваційних, когнітивних, психомоторних, емоційно-вольових, темпераментальних і характерологічних сфер особистості, що обумовлюють професійну придатність.
12. Формування особистості професіонала, механізмів психічної регуляції.
13. Необхідність орієнтації на психічні і фізіологічні ресурси і функціональні резерви при формуванні професійної придатності.
14. Професійна придатність як категорія системи «людина-професія»
15. Принципи визначення професійної придатності.
16. Розвиток та стан проблеми професійної придатності.
17. Діяльність та професійна придатність.
18. Психологічні особливості професійної діяльності.
19. Психологічна система діяльності та професійна придатність.
20. Фізіологічний фактор придатності, що характеризує її з погляду адаптаційних можливостей організму і психіки в конкретних умовах діяльності.
21. Робоче навантаження та професійна придатність.
22. Безпека праці та професійна придатність.
23. Психічна регуляція процесу формування професійної придатності.
24. Роль індивідуально-психологічних особливостей особистості в процесі формування професійної придатності.

25. Роль психічних станів у процесі формування професійної придатності.
26. Професійна придатність та особистість професіонала.
27. Структура особистості професіонала. Здібності та мотивація.
28. Методи визначення професійної придатності.
29. Психологічний аналіз діяльності та професійні вимоги до особистості.
30. Основні засади психологічного аналізу діяльності.

Перелік питань до модульного контролю № 2.

1. Професіографія.
2. Процедура обґрунтування професійних вимог.
3. Психологічна класифікація професій.
4. Методи психологічної діагностики та прогнозування професійної придатності.
5. Комп'ютерна психодіагностика.
6. Методичні прийоми психологічного обстеження.
7. Оцінка основних властивостей нервової системи.
8. Оцінка пізнавальних процесів.
9. Оцінка психомоторних процесів.
10. Вивчення якостей особистості (опитувальники, проєктивні методи, оцінка темпераменту).
11. Вивчення якостей особистості (оцінка мотиваційної сфери, оцінка нервово-психічної напруженості).
12. Прийоми розробки та оцінки методів діагностики та прогнозування професійної придатності.
13. Результати експериментальних досліджень та практичні рекомендації щодо визначення професійної придатності.
14. Використання тренажерів для психофізіологічної експертизи професійної придатності.
15. Психологічна експертиза осіб із психосоматичними розладами
16. Практичні засади професіно-психологічного відбору в ДСНС України.
17. Особливості професіно-психологічного відбору персоналу ДСНС України.
18. Психологічні методики, які використовуються з метою відбору.
19. Тести, що дають змогу виявити загальні й спеціальні здібності, властивості особистості й нервово-психічної нестійкості.
20. Алгоритм диференційного прогнозування професійної придатності за різними видами професійної діяльності.

21. Система діагностики і прогнозування (методики, показники, критерії), що дозволяє поетапно проводити оцінку придатності до діяльності відповідно професійно важливим якостям особистості.
22. Системі психологічного відбору шляхом визначення трьох груп критеріїв придатності.
23. Цілі і завдання професійного відбору кадрів.
24. Психологічна характеристика методів обстеження професійної придатності персоналу ДСНС України.
25. Послідовність розробки критеріїв оцінки профпридатності в інтересах профвідбору.
26. Категорії профпридатності.
27. Професійний психологічний відбір в професіях екстремального профілю.
28. Професіограми основних екстремальних видів діяльності.
29. Комплекс професійно-важливих якостей фахівців екстремальних видів діяльності.
30. Психологічне протипоказання до професії.
31. Організація та проведення психофізіологічної експертизи персоналу ДСНС України.

Індивідуальна самотійна робота є однією з форм роботи здобувача, яка складається з рекомендованих питань та завдань для індивідуальної самотійної роботи здобувачів вищої освіти. Індивідуальна самотійна робота передбачає створення умов для повної реалізації його творчих можливостей та застосування набутих знань на практиці.

Викладач пропонує декілька рекомендованих тем з нижченаведеного переліку, які створюють умови більш поглибленого вивчення основного матеріалу, передбаченого програмою дисципліни.

Здобувачу вищої освіти необхідно самотійно виконати поглиблене дослідження: відповісти на запропоновані питання та виконати відповідні завдання. Результати дослідження оформити звітом у формі конспекту, есе, реферату або презентації.

Основними завданнями самотійної роботи слухачів є не тільки підготовка і виконання поточних навчальних завдань, а також самотійне вивчення окремих питань дисципліни. Самотійна робота також передбачає підготовку навчально-наукової доповіді (реферату) (обсягом 5-7 сторінок друкованого тексту) за однією з запропонованих нижче тем.

*Критерії оцінювання індивідуальної **самостійної роботи** здобувачів* (оцінюється в діапазоні від 0 до 10 балів):

10 балів – самостійна робота здобувачем виконана в повному обсязі; здобувач послідовно, обґрунтовано та теоретично правильно виклав матеріал; продемонстрував здатність здійснювати порівняльний аналіз різних теорій, концепцій, здійснив критичний огляд визначень різними авторами, наведених в різних джерелах; продемонстрував здатність робити логічні висновки та узагальнення; здатність висловлювати та аргументувати власне ставлення до альтернативних поглядів на певне питання; використав статистичні дані; продемонстрував знання підручників, посібників, вміння аналізувати наукову літературу. Використано ілюстративний матеріал, презентація. Список використаної наукової літератури нараховує не менше 8-10 джерел та відповідає сучасним правилам оформлення бібліографії. Здобувач продемонстрував вміння доповісти матеріал аудиторії, вільно ним володіє.

9 балів – робота виконана в повному обсязі, здобувач демонструє здатність робити логічні висновки та узагальнення; допущені незначні помилки.

8 балів – робота виконана майже на 90% від загального обсягу; здобувач послідовно, обґрунтовано та теоретично правильно викладає матеріал; тему розкрито вичерпно, положення обґрунтовані, матеріал повністю взято з основної та додаткової літератури.

7 балів – здобувач демонструє здатність здійснювати порівняльний аналіз різних теорій, концепцій; здійснює критичний огляд визначень різними авторами, наведених в різних джерелах; але не в повній мірі може аргументувати власне ставлення до альтернативних поглядів на певне питання; недостатньо використовує статистичні дані.

6 балів – здобувач виконав лише від 70% до 80% від загального обсягу; тему розкрито в основному, визначення та аргументація взяті з основної навчальної літератури.

5 балів – здобувач правильно викладає матеріал, здійснює частково порівняльний аналіз деяких теорій, концепцій, частково демонструє здатність робити висновки та узагальнення, але не аргументує власне ставлення до альтернативних поглядів на питання, не використовує фактичні та статистичні дані.

4 бали – тему розкрито не повністю, матеріал повторює положення з лекції, приклади знайдені самостійно та інтерпретовані правильно. При викладанні допущені неточності, або відсутня мінімально необхідна кількість висновків, недостатньо логічних та обґрунтованих пояснень,

3 бали – допущені помилки у формулюванні термінів і категорій. У матеріалах відсутні необхідні докази та аргументи. Або здобувач лише частково висвітлює тему. Реферат містить зайвий матеріал, що не відповідає змісту теми.

2 бали – тему розкрито недостатньо та поверхнево, матеріал повторює положення лекції, приклади з лекції, розуміння недостатньо чітке. Зроблені висновки є помилковими.

1 бал – тему розкрито фрагментарно, приклади не наведені, або не є достатньо зрозумілими здобувачеві; здобувач не висвітлює дискусійну тему або висвітлює її неправильно.

0 балів – завдання передбачене на індивідуальну самостійну роботу здобувачем не виконане.

Викладачем оцінюється понятійний рівень здобувача, логічність та послідовність під час відповіді, самостійність мислення, впевненість в правоті своїх суджень, вміння виділяти головне, вміння встановлювати міжпредметні та внутрішньопредметні зв'язки, вміння робити висновки, показувати перспективу розвитку ідеї або проблеми, відсоток унікальності та запозичення текстового документу (плагіат), уміння публічно чи письмово представити звітний матеріал.

**Перелік рекомендованих тем для написання рефератів
(індивідуальна самостійна робота здобувачів вищої освіти):**

1. Професійне самовизначення та покликання.
2. Психологічні особливості професійної освіти та професійної самоосвіти.
3. Розвиток людини як суб'єкта праці.
4. Життєвий шлях професіонала та нормальні кризи розвитку.
5. Професія як діяльність та сфера проявів особистості.
6. Психологічні особливості професіограми як системи опису професій.
7. Професійна характеристика окремих професій.
8. Вибір професій як важлива ланка життєвого та професійного становлення людини.
9. Психограма як ядро професіограми.
10. Психологічні умови правильного вибору професії.
11. Види професії та їх особливості.
12. Методи психологічного аналізу професійної діяльності.

13. Психологічні особливості проектування життєвого шляху особистості.
14. Протипоказання при виборі професії.
15. Профорієнтація в системі психологічної науки.
16. Професійна консультація як компонент профорієнтації,
17. Фактори, що впливають на вибір професії.
18. Професійний відбір та його психологічна характеристика.
19. Індивідуальний стиль діяльності та професія.
20. Психологічна характеристика професійної придатності.
21. Фактори, які зумовлюють успішність формування професійної придатності.
22. Життєвий та професійний шлях особистості.
23. Біографічні кризи та професійний шлях особистості.
24. Психологічний аналіз наукових концепцій вивчення професійної орієнтації.
25. Особистістю зорієнтований підхід до вивчення професійної інформації.
26. Психологічні особливості професіограми як системи опису професії.
27. Професіографія та її психологічний аналіз.
28. Генезис професії та його психологічні умови.
29. Психологічні принципи класифікації професій.
30. Види професіограм та їх психологічна характеристика.
31. Види профконсультації та її психологічна характеристика.
32. Особливості отримання та використання психологічної інформації у профконсультаційній роботі для організації психоко-рекційної роботи.
33. Проблеми ефективності профорієнтаційної корекції в роботі психолога.
34. Психологічні особливості готовності до вибору професії.
35. Нормативні характеристики професій: психологічний аналіз.
36. Психологічні особливості етапів профвідбору.
37. Поняття про професійний відбір.
38. Значення статево-рольового фактора у професійному виборі.
39. Протипоказання до професії: психологічний аналіз
40. Поняття про професійну придатність,
41. Психологічна характеристика складових професійної придатності.
42. Абсолютна та відносна непридатність: психологічна характеристика.
43. Абсолютна та відносна придатність.

Підсумковий контроль

Критерії оцінювання знань здобувачів на екзамені:

25-30 балів – в повному обсязі здобувач володіє навчальним матеріалом, глибоко та всебічно розкрив зміст питань;

20-24 бали – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, в основному розкрито зміст поставлених питань. При наданні відповіді на деякі питання не вистачає достатньої глибини та аргументації, при цьому є несуттєві неточності та незначні помилки;

15-20 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки;

7-14 балів – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Недостатньо розкритий зміст питань та завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності;

1-6 балів – частково володіє навчальним матеріалом, відповіді загальні, допущено при цьому суттєві помилки;

0 балів – не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту питань.

Підсумковий контроль успішності проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі, проводиться у формі усного екзамену.

Кожен варіант екзаменаційного білету складається з чотирьох питань. Відповіді на питання оцінюються за критеріями досягнення нормативних результатів навчання. Основними вимогами є розуміння ідей та положень, здатність вичерпно та аргументовано їх викласти, висловити та обґрунтувати власну позицію з питань, що розглядаються в ході вивчення дисципліни.

Перелік питань для підготовки до екзамену:

1. Професіно-психологічний відбір як галузь психологічної науки. Сучасні проблеми методології професійного психологічного відбору
2. фахівців для ризиконебезпечних професій.
3. Теоретичні основи професійно-психологічного відбору в ДСНС України.
4. Основні принципи професійного відбору.
5. Комплекс заходів, що сприяють раціональному розподілу кандидатів за певними спеціальностями і забезпечують адекватність властивостей особистості фахівців вимогам професійної діяльності.

6. Основні принципи обґрунтування й розробки методів професійного психологічного відбору.
7. Значимість професіографічного аналізу діяльності.
8. Психологічний аналіз діяльності та професійні вимоги до персоналу ДСНС України.
9. Вимоги до індивідуально-психологічних якостей фахівців.
10. Положення, що визначають методологію психологічного обстеження й організаційні форми його проведення.
11. Характеристика мотиваційних, когнітивних, психомоторних, емоційновольових, темпераментальних і характерологічних сфер особистості, що обумовлюють професійну придатність.
12. Формування особистості професіонала, механізмів психічної регуляції.
13. Необхідність орієнтації на психічні і фізіологічні ресурси і функціональні резерви при формуванні професійної придатності.
14. Професійна придатність як категорія системи «людина-професія»
15. Принципи визначення професійної придатності.
16. Розвиток та стан проблеми професійної придатності.
17. Діяльність та професійна придатність.
18. Психологічні особливості професійної діяльності.
19. Психологічна система діяльності та професійна придатність.
20. Фізіологічний фактор придатності, що характеризує її з погляду адаптаційних можливостей організму і психіки в конкретних умовах діяльності.
21. Робоче навантаження та професійна придатність.
22. Безпека праці та професійна придатність.
23. Психічна регуляція процесу формування професійної придатності.
24. Роль індивідуально-психологічних особливостей особистості в процесі формування професійної придатності.
25. Роль психічних станів у процесі формування професійної придатності.
26. Професійна придатність та особистість професіонала.
27. Структура особистості професіонала. Здібності та мотивація.
28. Методи визначення професійної придатності.
29. Психологічний аналіз діяльності та професійні вимоги до особистості.
30. Основні засади психологічного аналізу діяльності.
31. Професіографія.
32. Процедура обґрунтування професійних вимог.
33. Психологічна класифікація професій.
34. Методи психологічної діагностики та прогнозування професійної придатності.
35. Комп'ютерна психодіагностика.
36. Методичні прийоми психологічного обстеження.

37. Оцінка основних властивостей нервової системи.
38. Оцінка пізнавальних процесів.
39. Оцінка психомоторних процесів.
40. Вивчення якостей особистості (опитувальники, проєктивні методи, оцінка темпераменту).
41. Вивчення якостей особистості (оцінка мотиваційної сфери, оцінка нервово-психічної напруженості).
42. Прийоми розробки та оцінки методів діагностики та прогнозування професійної придатності.
43. Результати експериментальних досліджень та практичні рекомендації щодо визначення професійної придатності.
44. Використання тренажерів для психофізіологічної експертизи професійної придатності.
45. Психологічна експертиза осіб із психосоматичними розладами
46. Практичні засади професіно-психологічного відбору в ДСНС України.
47. Особливості професіно-психологічного відбору персоналу ДСНС України.
48. Психологічні методики, які використовуються з метою відбору.
49. Тести, що дають змогу виявити загальні й спеціальні здібності, властивості особистості й нервово-психічної нестійкості.
50. Алгоритм диференційного прогнозування професійної придатності за різними видами професійної діяльності.
51. Система діагностики і прогнозування (методики, показники, критерії), що дозволяє поетапно проводити оцінку придатності до діяльності відповідно професійно важливим якостям особистості.
52. Системі психологічного відбору шляхом визначення трьох груп критеріїв придатності.
53. Цілі і завдання професійного відбору кадрів.
54. Психологічна характеристика методів обстеження професійної придатності персоналу ДСНС України.
55. Послідовність розробки критеріїв оцінки профпридатності в інтересах профвідбору.
56. Категорії профпридатності.
57. Професійний психологічний відбір в професіях екстремального профілю.
58. Професіограми основних екстремальних видів діяльності.
59. Комплекс професійно-важливих якостей фахівців екстремальних видів діяльності.
60. Психологічне протипоказання до професії.
61. Організація та проведення психофізіологічної експертизи персоналу ДСНС України.

9. Політика викладання навчальної дисципліни

1. Активна участь в обговоренні навчальних питань, попередня підготовка до семінарських та практичних занять за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.
2. Сумлінне виконання розкладу занять з навчальної дисципліни (здобувачі вищої освіти, які запізнилися на заняття, до заняття не допускаються).
3. Під час заняття мобільними пристроями з навчальною метою дозволяється користуватися тільки з дозволу викладача.
4. Здобувач вищої освіти має право дізнатися про свою кількість накопичених балів у викладача навчальної дисципліни та вести власний облік цих балів.
5. Відпрацьовування здобувачами незасвоєних тем в індивідуальному порядку викладачеві проводиться у позааудиторний час.
6. При виконанні індивідуальної самостійної роботи до захисту допускаються реферати, які містять не менше 60 % оригінального тексту при перевірці на плагіат, есе – 70 %.

Рекомендовані джерела інформації

Література:

1. Баклицький І.О. Психологія праці: підручник. К.: Знання, 2008, 655 с.
2. Бодров В.А. Проблеми професійно-психологічного отбору / Психологічний журнал. 1985. № 2. С. 85-94.
3. Бут В.П. Методичні рекомендації по особливостям професійного відбору до оперативно-рятувальної служби цивільного захисту МНС України: навч. посіб. Черкаси: ЧПБ МНС України, 2004. 133 с.
4. Вареник В.В. Теоретичні основи і методики професійного відбору пожежників. Черкаси: ЧПБ МНС України, 1999. 72 с.
5. Даниличева Н.А. Психологія професійного отбору. СПб.: СЛП, 1998. 144 с.
6. Кораблін В.О. Професійно-психологічний відбір у Збройні сили України: методичні рекомендації. К.: КВГІ, 1996. 172 с.
7. Керівні документа щодо професійного відбору України (Наказ міністерства охорони здоров'я України та державного комітету України по нагляду за охороною праці № 263/121 від 23.09.1994 р. Про затвердження переліку робіт, де є потреба у професійному доборі).

8. Корольчук М.С. Психофізіологія діяльності: підручник. К.: Ельга, НікаЦентр, 2004. 400 с.
9. Корольчук М.С. Теорія і практика професійного відбору: навч. посіб. К.: Ніка-Центр, 2006. 532 с.
10. Корольчук М.С., Крайнюк В.М. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах. К: Ніка-Центр, 2006. 580с
11. Макаренко М.В. Основи професійного відбору військових спеціалістів та методики вивчення індивідуальних психофізіологічних відмінностей між людьми, К.: Інститут фізіології ім. О.О.Богомольца НАН України, Науководослідний центр гуманітарних проблем Збройних Сил України, 2006. 395.
12. Програмний тестовий комплекс для професійного психофізіологічного відбору працівників для виконання робіт підвищеної небезпеки ДП «Головний навчально-методичний центр, 2007. 52 с.

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського – <http://www.nbuv.gov.ua>
2. Електронна бібліотека НПН України – <http://lib.iitta.gov.ua>
3. Актуальні проблеми психології – <http://appspsychology.org.ua>
4. Актуальні питання сучасної психології – http://library.sspu.sumy.ua/wpcontent/uploads/2018/04/Aktualny_pitannya_suchasnogo_psihologii
5. Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України – <http://psychology-naes-ua.institute/>
6. Українська бібліотека – <http://ualib.com.ua/>
7. Психологія – <http://psych.kiev.ua>

Розробник:

викладач кафедри

психології діяльності в особливих умовах,

кандидат педагогічних наук

 Світлана ГУРА